

Monumentnummer*: 522438

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 16 oktober 2001
Kadaster deel/nr 82689/87

Woonplaats* 's-Hertogenbosch
Gemeente* 's-Hertogenbosch
Provincie* Noord-Brabant

Locatiennaam Gewande
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* 's-Hertogenbosch
Sectie* U
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 351

Omschrijving**

KROMMENHOEK Onderdeel III, het gemaal Caners.

Inleiding.

Het gemaal Caners, in 1933 opgetrokken naar plannen van het ingenieursbureau Van Hasselt & De Koning te Nijmegen, vertoont in de vormgeving zowel Traditionalistische als Functionalistische invloeden. Het is gelegen aan het einde van de Rode vaart, achter de Rode sluis. Het gemaal diende om het water van o.a. de polder Het Laag Hemaal dat in de Rode Wetering werd verzameld, uit te slaan op de Maas. Het gemaal Caners, zoals het werd genoemd, verving een stoomgemaal uit 1866 dat iets verderop ook aan de Rode Wetering stond. Het nieuwe gemaal dat tevens water uitsloeg van de polder Het Hoog Hemaal, bleef in beheer bij het Laag Hemaal. Wel werden de bemalingskosten mede gedragen door het waterschap De Maaskant. In 1948 heeft het Laag Hemaal onder meer het gemaal, de Rode Wetering met kade en uitvliet aan de Maaskant verkocht. In 1979 nam het nieuwe gemaal "Gewande" de taak van het gemaal Caners over. Sinds de ingebruikneming van het gemaal "Gewande" in 1979, is het gemaal Caners buiten dienst gesteld. De motoren zijn bewaard gebleven. Het gebouw heeft een museale functie gekregen.

Omschrijving.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het gemaalgebouw op rechthoekige grondslag is opgetrokken in machinale baksteen, gemetseld in kettingverband en gedekt met een zadeldak van rode verbeterde Hollandse pannen. Het met een koperen tentdak gedekte ingangsportaal bestaat overwegend uit glas dat gevat is in kleine stalen roedenramen. Voor het overige zijn in het gebouw recht gesloten vierruitsramen met luiken aangebracht. Het pand heeft geen goot. Wel steekt het dak iets over en rust daar op houten klossen. In de noordgevel bevindt zich een rechthoekig stookhok met schoorsteen. De krachtbron bestaat uit twee motoren: een horizontale tweecilinder dieselmotor uit 1933 van het fabriekaat Thomassen die een open schroefpomp aandrijft en een elektromotor van het fabriekaat Stork die een centrifugaalpompe aandrijft. De dieselmotor is afkomstig van het gesloopte gemaal Orthen in 's-Hertogenbosch en werd pas in 1953 in het gemaal Caners geplaatst. Intern zijn de zwart/wit betegelde vloer en de tegellambrisering bewaard. Het gemaal heeft twee gescheiden pompenkelders. De Rode sluis bleef ten behoeve van de natuurlijke lozing gehandhaafd. Onder het gemaal was een 2 m wijde opening gespaard die het boezemwater vrije toegang gaf tot de sluis. De opening kon met een stalen schuif worden afgesloten.

Waardering.

Het gemaal Caners is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de geschiedenis van de waterhuishouding in het noordoostelijk gebied van Noord-Brabant. Het gemaal heeft architectuurhistorische waarde als representant van een sobere functionalistische stijl. Mede door de gaafheid van het pand en de nog aanwezige diesel- en elektrische motoren kan worden gesproken van een industrieel-archeologische waarde. Het heeft ensemblewaarden vanwege de functionele en typologische samenhang met de overige gemalen en sluizen bij Gewande.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)